

הפלגת 'תאודור הרצל'

מאת: זאב וניה הדרי, סגנו של שאול אביגור במוסד לעליה ב'

הכתבה לקוחה מהמבוא לספר "המוסד לעלייה ב' – יומן המבצעים – פריז 1947"
הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, 1991

הערות בכתב יד והדגשות: יהודה בן-צור

"תיאודור הרצל"

חמש ספינות המעפילים שהפליגו באביב 1947 מחופי איטליה ("מולדת", "שאר אישוב", "התקווה", "מורדי הגיטאות") וצרפת ("תיאודור הרצל") – הסיעו עמן לחופי הארץ 7,850 מעפילים. כולן נתפסו בידי הבריטים בלב ים, ואנשיהן הוגלו לקפריסין.

הגדולה באניות האביב ההוא היתה "תיאודור הרצל", ששם הצופן שלה ביומן המבצעים הוא "השומרת". האנייה יצאה בפיקודו של מרדכי לימון מנמל סט שבדרום צרפת ב־2 באפריל 1947, ועל סיפונה 2,641 מעפילים. 1,300 מהם הועברו במבצע מיוחד מבלגיה. ביומן המבצעים סיפור הומוריסטי נרחב ומרתק על המבצע הזה. המוסד שכר שתי רכבות, והמעפילים שברשותם היתה ויזה קולקטיבית לקולומביה יצאו מבלגיה אל הגבול הצרפתי. שומרי הגבול הצרפתיים לא העלו על דעתם שהאנשים לא קיבלו רשות כניסה ומעבר בארצם. ביחוד עשתה עליהם רושם רב "משלחת נכבדים" שבאו במיוחד מפאריס אל הגבול ובירכו את המעפילים בשם "מוסדות" ו"אירגונים". אף הגישו להם זרי פרחים.

איש המוסד שרשם ביומן המבצעים תיאר בלשון צבאית ודרמאטית את המבצע שעה שעה מרגע שהמעפילים יצאו מבלגיה, לאחר שהמתינו בה חודשיים ולא נתאפשרה הפלגתם משם.

בקרבת הנוסעים על האנייה "תיאודור הרצל" אורגנו קבוצות ההתנגדות, וחולקו להן מקלות גומי ומסכות גז. באנייה נערכו תמרונים לעמידה בפני פורצים. ביום השלושה-עשר לנסיעה, בערב, בהיות הספינה מול חוף תל-אביב, השיגה אותה משחתת בריטית, וקראה ברמקול אל מנהיג האנייה. המעפילים ענו בשירת "התקווה", והאנייה המשיכה להתקדם לעבר תל-אביב. אז הסתערה עליה המשחתת, נגחה את דופן השמאלי של הספינה והחלה להמטיר עליה פצצות גז מדמיע. מיד ענו המעפילים במטר בקבוקים וקופסאות שימורים, אבל הגז עשה את שלו והאנשים נרתעו. על סיפון האנייה עלו חוליות של מלחים בריטיים והפעם פתחו מיד באש תת-מקלעים. שני מעפילים, אהרן דב ופנחס וייס, נפלו בו במקום. אחד הפצועים, מנחם סמט, מת לאחר זמן מפצעיו.

הבריטים השתלטו על גשר הפיקוד, אך המעפילים שחמתם בערה בהם המשיכו להמטיר עליהם בקבוקים וקופסאות. משחתות נוספות הגיעו למקום והמשיכו לשלח באנייה סילוני מים וגז. רק לאחר שעה וחצי פונה הסיפון מהמעפילים, והבריטים הובילו את האנייה לחיפה כשהיא מוקפת בשבע משחתות.